

פרשת כי תשא – עונג שבת

וְיִשְׁמְרוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת אֶת הַשַּׁבָּת לְדֹרֹתָם בְּרִית עוֹלָם (לא כ"ו)

"וינטרון בני ישראל ית שבתא למעבד תפנוקי שבתא" (תרגום יונתן)

עונג שבת דאורייתא או דרבנן | מהם 'דברי סופרים' | גדר החיוב בעונג שבת | הדלקת נרות שבת

דאורייתא או דרבנן | נרות שבת: מדין 'כבוד שבת' או מדין 'עונג שבת'

ומדינה של גיהנם וממלחמת גוג ומגוג. מחבלו של משיח- כתיב הכא יום וכתוב התם הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום וגו'. מדינה של גיהנם- כתיב הכא יום וכתוב התם יום עברה היום ההוא. ממלחמת גוג ומגוג- כתיב הכא יום וכתוב התם ביום בא גוג".

ב. "אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי: כל המענג את השבת נותנין לו נחלה בלי מצרים שנאמר אז תתענג על ה' והרכבתיך על במתי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך וגו'. לא כאברהם שכתוב בו קום התהלך בארץ לארכה וגו' ולא כיצחק שכתוב בו כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל, אלא כיעקב שכתוב בו ופרצת ימה וקדמה וצפונה

א. עונג שבת

"אמר רב יהודה אמר רב: כל המענג את השבת נותנין לו משאלות לבו שנאמר והתענג על ה' ויתן לך משאלות לבך" (שבת קיח א).

הבטחה זו והבטחות נוספות נאמרו מפי האמוראים על מצוות התורה לענג את השבת¹.

ונגבה".

ג. "רב נחמן בר יצחק אמר: ניצול משעבוד גליות. כתיב הכא והרכבתיך על במתי ארץ וכתוב התם ואתה על במותימו תדרך".

ד. "אמר רב יהודה אמר רב: כל המענג את השבת נותנין לו משאלות לבו שנאמר והתענג על ה' ויתן לך משאלות לבך. עונג זה אינו יודע מהו כשהוא אומר וקראת לשבת ענג הוי אומר זה ענג שבת. במה מענגו? רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב אמר: בתבשיל של תרדין ודגים

1. במסכת פסחים (ב no) נחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע בגדר שמחת יו"ט. לרבי אליעזר, "אין לו לאדם ביום טוב אלא או אוכל ושותה או יושב ושונה". מאידך לשיטת רבי יהושע, "חציו לאכילה ושתיה וחציו לבית המדרש". בשבת, אומר רבה, גם רבי אליעזר מודה שצריך לאכול ולשתות ולא רק לשבת ולשנות. מאחר ובנביא (ישעיה נח יג) נאמר "וְקָרַאתָ לַשַּׁבָּת עֵנָג".

כדעת רבה, שיש חובה לאכול ולהתענג בשבת, מבואר בברייתא שהובאה במסכת שבת (ק"ז ב): "תנו רבנן כמה סעודות חייב אדם לאכול בשבת? שלש רבי חידקא אומר ארבע. אמר רבי יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו

ויאמר משה אכלהו היום כי שבת היום לה' היום לא תמצאוהו בשדה רבי חידקא סבר הני תלתא היום לבר מאורתא ורבנן סברי בהדי דאורתא" [לרבי חידקא שלשת הפעמים שכתוב היום מדברים ביום השבת ולא בליל שבת. לרבנן אחד משלשת הפעמים מתייחס לסעודה בליל שבת].

והגמרא (שם קיח א) מרחיבה בגודל המצווה הזו, לכבד ולענג את השבת במאכלים משובחים:

א. "אמר רבי שמעון בן פזי אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא: כל המקיים שלש סעודות בשבת ניצול משלש פורעניות מחבלו של משיח

כך ביאר החת"ס (שו"ת או"ח סי' קסח): "והנה אין כוונתו שהוא רק מצוה דרבנן או מדברי קבלה כמו פורים, אלא דאורייתא ממש נאמרה למשה רבינו ע"ה בעל פה הלכה למשה מסיני ואתי ישעיה ואסמכיה אקרא, דאי לא תימא הכי שהיא הלכה למשה מסיני, אין הנביא רשאי לחדש דבר מעתה, אלא על כרחך הלכה למשה מסיני היא ורמב"ם קרי ליה דברי סופרים כדרכו של רמב"ם בקידושי כסף שסוקלים עליהם ואפילו הכי כיון דאתי מדרשא קרי ליה דברי סופרים".

ובדרך דומה באחרונים נוספים (עי' שו"ת אגרות משה או"ח א סי' ס. ועיין חזון עובדיה שבת א עמ' ג, שם האריך הגר"ע יוסף זצ"ל להוכיח שעונג שבת דאורייתא, גם בשיטת הרמב"ם ודלא כדביאר בשיטתו ביב"א לעיל, ומשנה אחרונה עיקר).

ובאמת מחלוקת זו היא מחלוקת גדולה בראשונים ובאחרונים.

בספר היראים (סי' תיב) כתב: "מצות עונג שבת גמרא גמירא לה עד דאתא ישעיה ואסמכה אקרא דכתיב וקראת לשבת ענג". כלומר מצוות עונג שבת היא הלכה למשה מסיני.

ומאיך במשנה ברורה (סי' רמב שעה"צ ס"ק א) כתב שלדעת החינוך והבית יוסף עונג שבת הוא רק מדרבנן (וכתב שאף לשיטתם צריך להיזהר בזה מאד, שחמורים דברי סופרים יותר מדברי תורה). וראה עוד בדבריו בסימן רעא (ס"ק ב וס"ק ח) ובביאור הלכה (סי' תד"ה ישכים).

ראשונים ואחרונים רבים סוברים גם כן שלהלכה עונג שבת דאורייתא (עי' בחזו"ע הנ"ל) וכך נראה להלכה.

2. לעיל למדנו שהגמרא (שבת קיח ב) אומרת: "במה מענגו? רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב אמר: בתבשיל של תרדין ודגים גדולים וראשי שומין. רב חייא בר אשי אמר רב: אפילו דבר מועט ולכבוד שבת עשאו הרי זה עונג. מאי היא? אמר רב פפא: כסא דהרסנא".

גדולים וראשי שומין. רב חייא בר אשי אמר רב: אפילו דבר מועט ולכבוד שבת עשאו הרי זה עונג. מאי היא? אמר רב פפא: כסא דהרסנא".

ובתרגום יונתן בן עוזיאל על הפסוק (שמות לא טז) "ושמרו בני ישראל את השבת" כתוב "וינטרון בני ישראל ית שבתא למעבד תפנוקי שבתא". משמע שחיוב עונג שבת הוא מדאורייתא.

אכן, מצאנו בזה מחלוקת בדעת הרמב"ם, האם חיוב עונג שבת הוא מן התורה או מדרבנן.

כתב הרמב"ם (פ"ל מהל' שבת הל' א): "ארבעה דברים נאמרו בשבת שנים מן התורה ושנים מדברי סופרים והן מפורשין על ידי הנביאים, שבתורה זכור ושמור, ושנתפרשו על ידי הנביאים כבוד ועונג שנאמר וקראת לשבת עונג ולקדוש ה' מוכבד".

מהלשון "ושנים מדברי סופרים", ניתן להבין שכבוד ועונג שבת אינם אלא דרבנן. כך הבין את דבריו מהר"י טייב בערך השלחן (הביאו הגר"ע יוסף זצ"ל בשו"ת יב"א ח"א או"ח סי' טו).

אלא שאחרונים רבים הבינו בדעת הרמב"ם שעונג שבת דאורייתא. לשיטתם מן הביטוי דברי סופרים אין לדייק שעונג שבת הוא רק מדרבנן, לפי שכך דרכו של הרמב"ם. כאשר דין מסויים נלמד מהלכה למשה מסיני ואחר כך הסמיכוהו על מקרא, הרמב"ם קורא לזה 'דברי סופרים'. לדוגמא: בהלכות אישות (פ"א הל' ב) כתב הרמב"ם: "וליקוחין אלו מצות עשה של תורה הם, ובאחד משלשה דברים האשה נקנית, בכסף או בשטר או בביאה, בביאה ובשטר מן התורה ובכסף מדברי סופרים". ופירש המגיד משנה: "ומ"ש רבינו שהכסף הוא מדברי סופרים הוא מן השרש השני שהניח הרב בספר המצות שאין הדברים הנדרשים בגזירה שוה או באחת מ"ג מדות נקראים דבר תורה אלא דברי סופרים אא"כ יאמרו בהם בביאור שהם מן התורה... וכבר כתב הוא שאף הדברים שנאמר בהם הלכה למשה מסיני נקראים דברי סופרים... ומ"מ דין ממש כדין תורה לגמרי וזה נראה לי מבואר מדבריו".

שיצאו שמניחים חיי עולם ועוסקים בחיי שעה!¹ בשעת פטירתן אמר להם לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו כי קדוש היום לאדנינו ואל תעצבו כי חדות ה' היא מעזכם".

ומפרשת הגמרא "מאי כי חדות ה' היא מעזכם? אמר רבי יוחנן משום רבי אליעזר ברבי שמעון אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל בני לוו עלי וקדשו קדושת היום והאמינו בי ואני פורע".

ופירשו התוס' שהחילוק בין מאמר זה למאמרו של רבי עקיבא הוא האם יש ביכולת האדם לפרוע את ההלוואה שיטול או לא. מאמר חז"ל "לוו עלי ואני פורע" נאמר כאשר יש לאדם יכולת לפרוע את החוב, אלא שהוא דואג שמא לא יצליח. לא ידאג, כי

נאמן הוא הקב"ה לשלם לו, כפי שכתב הטור (שם) "וכיון שכן הוא אל ידאג, כי נאמן הוא בעל חובו (ר"ל הקב"ה - יק). לפרוע לו חובו" מאידך מאמר רבי עקיבא נאמר למי שאין ביכולתו לפרוע כלל.

האם יש כאן מחלוקת בדעת רב? הטור (סי' רמב) ביאר שלא, אלא שמאמרו של רב חייא בר אשי בשם רב, הוא למי שהשעה דחוקה לו.

ומאמר נוסף נמצא שם בגמרא (בעמוד א) והוא מאמרו של רבי עקיבא: "עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות". ופירוש דבריו, שמי שהוא עני מאד עד כדי כך שאין לו מהיכן לפרוע אילו היה לוקח הלוואה, עדיף שיעשה שבתו כיום חול לא יזדקק לבריות.

כך ביארו התוס' במסכת ביצה (טו ב ד"ה לויין). הגמרא שם מספרת: "מעשה ברבי אליעזר שהיה יושב ודורש כל היום כולו בהלכות יום טוב יצתה כת ראשונה אמר הללו בעלי פטסין כת שניה אמר הללו בעלי חביות

כת שלישית אמר הללו בעלי כדין כת רביעית אמר הללו בעלי לגינין כת חמישית אמר הללו בעלי כוסות התחילו כת ששית לצאת אמר הללו בעלי מארה נתן עיניו בתלמידים התחילו פניהם משתנין אמר להם בני לא לכם אני אומר אלא להללו

א. עונג שבת (המשך)

כיצד מענגים את השבת? שלש מידות בדיון זה:²

א. מי שיש לו יכולת כלכלית לענג את השבת במאכלים ומשקים משובחים, יוציא כפי יכולתו.
ב. מי שאין ביכולתו לעמוד בהוצאות כבודות, אפילו אם יקנה דבר קטן לכבוד שבת, יצא די חובת עונג שבת.

ג. מי שאין לו ממון לקנות אוכל לשלש סעודות, אלא רק לשתי סעודות, עליו אמר רבי עקיבא "עשה שבתך חול ואל תזדקק לבריות" ופטור משלש סעודות.

בימינו ברוך ה' רובנו חיים ברמה כלכלית שמאפשרת לענג ולכבד את השבת כראוי לה, ברווח ובשמחה.³

¹ בעניין חובת תלמוד תורה ראה את לשון המאירי (שבת קיח ב) בעניין זה: "ובירושלמי אמרו במה מענגו מר אמר בשינה ומר אמר בתלמוד תורה ולא פלגי כאן בתלמיד כאן בבעל הבית. ופירשו בה רבותי שהתלמיד מענגו בתלמוד תורה ובעל הבית בשינה.

ואני אומר הפך הדברים שהתלמיד ששונה כל ימי השבוע מקיים בשבת עונג שינה שלא יהא שכלו לואה יותר מדאי אבל בעל הבית שמתעסק כל ימות החול בעסקיו ראוי לו להתעסק מעט בשבת בתלמוד תורה דרך עונג.

והוא שראיתי שם לא ניתנו ימים טובים ושבתות אלא לעסוק בהם בדברי תורה על ידי שהוא טריח בחול ואין לו פנאי ניתנו לו ימים טובים ושבתות לעסוק בהם בדברי תורה ואף במדרש מתן תורה ראיתי בסוף פרשתא תליתאה ר' יוחנן בשם ר' יוסה לא ניתנה שבת אלא לתענוג ר' חגאי בשם ר' שמואל לא ניתנה שבת אלא לתלמוד תורה ולא פלגיין מאן דמר לתענוג אלו תלמידי חכמים שיגיעים בתורה כל ימי השבוע ובשבת מתענגים מאן דמר לתלמוד תורה אלו הפועלים שעוסקים במלאכתן כל ימות השבוע ובשבת באים ומתענגים בתלמוד תורה" ע"כ.

[וע"ע ברוקח סי' נה ובמטה משה סי' תעז ובמש"כ ע"פ דבריהם בשו"ת בגדי שש ח"א סי' כז ס"ק ג]

לי מעט משלי ואינו מספיק לי וצריך אני לאחרים
אם אני בכלל עשה שבתך חול אם לא ולא
השיבני דבר ברור".

רבינו הטור בתוך מצבו הדחוק כותב חיזוק גדול
בדין זה, "אח"כ מצאתי בפרקי אבות לרש"י
שפירש על ההיא משנה דר"י בן תימא אומר הוי
עז כנמר שכתב וז"ל תכף לאותה משנה ר"ע אומר

עשה שבתך חול
שנויה היא דבן
תימא לאורו"י דר"ע
לא אמר אלא למי
שהשעה דחוקה לו
ביותר אבל צריך
אדם לזרז עצמו
כנמר וכנשר לכבד
שבתות ביותר ע"כ.
על כן צריך כל אדם
לצמצם בשאר ימים
כדי לכבד השבת
ואל יאמר היאך
אחסר פרנסתי כי
אדרבה אם יוסיף
יוסיפו לו כדקתני
תחליפא אחוה
דרבנאי חוזאה כל
פרנסתו של אדם
קצובה לו מ"ח
לר"ח חוץ מהוצאת
שבת וי"ט והוצאת

בניו לת"ת אם מוסיף יוסיפו לו ואמרינן נמי גבי
הוצאת שבת וי"ט אומר הקדוש ברוך הוא בני לוו
עלי ואני פורע וכיון שכן הוא אל ידאג כי נאמן הוא
בעל חובו לפרוע לו חובו".

קל וחומר בזמנינו, שרובינו ברוך ה' במצב כלכלי
טוב יותר משל רבינו הטור, ראוי ונכון לכבד את
השבת כל אחד לפי יכולתו.

4. במסכת שבת (כה ב) מבאר רבא את שיטת רבי
ישמעאל האוסר להדליק נר שבת בעטרן מפני

המשנה ברורה (סי' רמב ס"ק א) סיכם בתמציתיות
ובבהירות את שלשת הרמות בחובת עונג שבת:
"והנה בגדר מצוה זו יש ג' מאמרי חז"ל בזה:

א) הא דאמרו דצריך לענגו בדגים גדולים וראשי
שומן ותבשיל של תרדין שזה היה מאכל חשוב
בזמניהם וכן בכל מקום ומקום לפי מנהגו יענוהו
במאכלים ומשקים החשובים להם עונג [ולפי שמן

הסתם רוב בני אדם
עיקר ענוגם בבשר
ויין ומגדנות לכך
איתא בסימן ר"נ סע'
ב דירבה בבשר ויין
ומגדנות כפי יכלתו].

ב) הא דאמרו
דאפילו דבר מועט
שעשאו לכבוד שבת
קיים מצות עונג
שבת ואפי' כסא
דהרסנא (היינו דגים
קטנים מטוגנין
בשמון)

ג) הא דאמר ר"ע
עשה שבתך חול
ואל תצטרך לבריות

וחילוק כל אלו
המאמרים הוא
באופן זה: דהיינו

למאן דאפשר ליה צריך לכבדו כפי יכלתו ומי
שהשעה דחוקה לו ביותר היינו שאין לו רק מזון ב'
סעודות לשבת בזה אמר ר"ע עשה שבתך חול
ואל תצטרך לבריות ואינו מחויב לא בג' סעודות
ולא בכסא דהרסנא ומי שיש לו ממון כדי לקנות
מזה מזון ג' סעודות ויותר מזה קצת מחויב להוציא
אותן על שבת כדי שיקיים ג' סעודות וכסא
דהרסנא".

3. הטור (שם) מעיד על עצמו: "כמה פעמים נשאתי
ונתתי בדבר לפני אדוני אבי ז"ל, כמוני היום שיש

ב. הדלקת נרות שבת - כבוד או עונג?

"ארבעה דברים נאמרו בשבת שנים מן התורה ושנים
מדברי סופרים והן מפורשין על ידי הנביאים, שבתורה
זכור ושמור, ושנתפרשו על ידי הנביאים כבוד ועונג"
(רמב"ם הל' שבת פ"ל הל' א)

מצוות הדלקת נרות שייכת לכבוד שבת או לעונג
שבת? לשאלה זו השלכות מעשיות רבות (מקום
ההדלקה, הברכה, האם לברך על נר דלוק, ועוד שאלות
בהן נעסוק בעתיד).

בדברי הרמב"ם יש סתירה בדין זה. במקום אחד כתב
שההדלקה היא מדין עונג ובמקום אחר כתב
שההדלקה היא מדין כבוד.

האחרונים מבארים שיש שני סוגי הדלקה- יש הדלקה
שעניינה עונג שבת, שיראה מה הוא אוכל, שלא יתקל
בחפצים וכדומה. יש הדלקה שעניינה הוא כבוד שבת-
שהבית יאיר באור גדול לכבודה של שבת המלכה⁴.

אתא יחזקאל מנלן גמרא גמירי לה ואתא יחזקאל ואסמכה אקרא.

כלומר, מצוות הדלקת נר שבת היא מדאורייתא והייתה הלכה למשה מסיני, עד שבא ישעיהו הנביא וסמך אותה על פסוק.

מאיך מלשון הרמב"ם עולה לכאורה שמצוה זו אינה אלא מדרבנן, שכתב (הל' שבת פ"ה הל' א): "הדלקת נר בשבת אינה רשות אם רצה מדליק ואם רצה אינו מדליק, ולא מצוה שאינו חייב לרדוף אחריה עד שיעשנה כגון עירובי חצרות או נטילת ידים לאכילה אלא חובה, ואחד אנשים ואחד נשים חייבין להיות בבתיהן נר דלוק בשבת, אפילו אין לו מה יאכל שואל על הפתחים ולוקח שמן ומדליק את הנר שזה בכלל עונג שבת, וחייב לברך קודם הדלקה ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של שבת, כדרך שמברך על כל הדברים שהוא חייב בהם מדברי סופרים".

וכן מבואר בדברי המאירי (שבת כה ב): "הדלקת נר בשבת חובה מדברי סופרים מפני שהיא ראש לכל עונג שאין עונג בלא אורה".

וכך דעת רוב הראשונים

נחלקו הראשונים האם חיוב הדלקת נר שבת הוא מדין עונג שבת או מדין כבוד שבת. ויש צדדים לכאן ולכאן בגמרא.

כבר ראינו לעיל את הגמרא בשבת (כה ב) בה כתוב: "ותזנח משלום נפשי נשיתי טובה. מאי ותזנח משלום נפשי? - אמר רבי אבהו: זו הדלקת נר בשבת". מהמשך דברי הגמרא שם עולה שהפסוק מתייחס לענייני עונג שבת, "נשיתי טובה אמר רבי ירמיה זו בית המרחץ רבי יוחנן אמר זו רחיצת ידים ורגלים בחמין רבי יצחק נפחא אמר זו מטה נאה וכלים נאים שעליה רבי אבא אמר זו מטה מוצעת ואשה מקושטת לתלמידי חכמים" ולפי זה אף הדלקת הנר היא מדין עונג שבת.

מאיך, בהמשך המסכת (ק"ט ב) למדנו: "תניא, רבי יוסי בר יהודה אומר שני מלאכי השרת מלון לו

כבוד שבת. ומסביר רבא "מתוך שריחו (של העטרן) רע גזרה שמא יניחנה ויצא". אביי, שואל את רבא- ומה בכך? שיצא! עונה לו רבא: "שאני אומר הדלקת נר בשבת חובה".

ופירש רש"י שהטעם שהדלקה זו חובה היא מפני שהדלקת הנר "כבוד שבת הוא, שאין סעודה חשובה אלא במקום אור כעין יממא".

וסמכו שם בגמרא דין זה על פסוק "ותזנח משלום נפשי נשיתי טובה מאי ותזנח משלום נפשי אמר רבי אבהו זו הדלקת נר בשבת" ופירש רש"י (ד"ה הדלקת נר): "ובמקום שאין נר אין שלום, שהולך ונכשל והולך באפילה".

ובמדרש תנחומא (פרשת נח סי' א) שנינו: "כך שנו רבותינו, על שלש עבירות נשים מתות בשעת לדתן, על שאינן זהירות בנדה בחלה ובהדלקת הנר, ושלש מצות הללו מן התורה הן. נדה מנין, שנאמר ואשה כי יזוב זוב דמה, וחלה מנין, שנאמר ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה, נר השבת מנין, שנאמר וקראת לשבת עונג".

ויש לעיין בדברי התנחומא. למצוות נדה וחלה הביא מקרא מן התורה, אבל למצוות הדלקת נר שבת הביא מקרא מן הנביא, ואיך אמר ששלש המצוות האלו הן מן התורה?

תשובה לזה ניתן ללמוד מדברי היראים (השלם סי' תכט) שמונה מצווה זו כמצווה דאורייתא ומבאר דבריו, "ויען אמרו נביאים וכבדתו מעשות דרכיך אמרו חכמים וצוו להדליק נר בשבת לכבוד שבת ואסמכוה אקרא וידעת כי שלום אהליך ופקדת נוך ולא תחטא ובשבת פרק במה מדליקין (לד א) מפרש ליה בנר שבת דתנן שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ע"ש עם חשיכה עשרתם ערבתם הדליקו את הנר מנא הני מילי אריב"ל אמר קרא וידעת כי שלום אהליך זה הנר שהאורה שלום בבית ועד דלא אתא ישעיהו גמרא גמירי ליה ואסמכוה אקרא כדאמרין בזבחים פ"ב (יח ב) אמר רב חסדא דבר זה מתורת משה רבינו לא למדנו מדברי יחזקאל בן בוזי למדנו כל בן נכר ערל לב וערל בשר לא יבוא אל מקדשי לשרתני ועד דלא

משום עונג ובכה"ג גופה דאיירי רבא דשלא במקום הסעודה יש לו נר וקיים מצות כבוד שבת רק צריך להדליק עוד במקום סעודה דעל הדלקה זו א"צ לברך מדקרי להדלקה זו חובה. וגם מהסברא נראה כן דלא עדיף עונג זה מכל מה שמכין משום עונג שבת. וגם דאם היה לו נר דלוק מבעו"י במקום סעודה א"צ כלל לכבותה ולהדליקה וסגי במה שידליק השתא גם שלא במקום סעודה".

הערוך השלחן (סי' רסג סע' ב) הלך גם כן בדרך זו, אלא שאצלו הסברה מתהפכת- הנר שעל השלחן הוא כבוד שבת, הנר בחדרים הוא עונג שבת- "וצ"ל דתרווייהו איתנהו דבמקום שאוכלין הוה מכבוד שבת ובשאר חדרים הוה מעונג שבת שלא יכשל בהליכתו שם וזהו שאמרו שם ותזנח משלום נפשי זה הדלקת נר בשבת דכשיש נר יש שלום ולא יכשלו ליפול ולכן מפני שיש בזה כבוד ועונג החמירו בה חכמים ועשאוהו כמצוה בפ"ע עד שמברכין עליה ביחוד".

לסוגיה זו נפקא מינא לדינא.

שכן עולה מהנ"ל שבהדלקה במקום האכילה אנו מרוויחים גם כבוד שבת וגם עונג שבת, מה שאין כן בשאר חדרי הבית, בהם יש רק עונג שבת או כבודה.

וכתב רמ"א (סי' רסג סע' י) "ועיקר הדלקה תלויה בנרות שמדליקין על השלחן, אבל לא בשאר הנרות שבבית".

וביאר במשנה ברורה: "היינו דיברך עליהן ולא על שאר הנרות לפי שעיקר המצוה לכתחלה הן הנרות שאוכלין לאורן וראוי שתהא הברכה עליהן".

ובשו"ת דברי יציב (חלק אורח חיים סי' קכ) האריך לדון אם יש מצווה להדליק נר או שיהיה נר דלוק. ובסוף דבריו כתב: "זאת תורת העולה, שעיקר חובת הדלקת הנרות לצורך סעודה ומשום עונג שבת, אלא שיש בזה גם משום כבוד שבת, דמשו"ה בדלוק ועומד קיי"ל דחייב לחזור ולהדליק, וא"ש שהנשים מדליקות ומברכות אף שיש אור

לאדם בערב שבת מבית הכנסת לביתו, אחד טוב ואחד רע. וכשבא לביתו ומצא נר דלוק ושלחן ערוך ומטתו מוצעת, מלאך טוב אומר: יהי רצון שתהא לשבת אחרת כך. ומלאך רע עונה אמן בעל כרחו. ואם לאו, מלאך רע אומר: יהי רצון שתהא לשבת אחרת כך, ומלאך טוב עונה אמן בעל כרחו".

ושב אנו למדים מהדוגמאות האחרות בגמרא לנידונו- שכמו ששלחן ערוך הוא מכבוד שבת ולא מעונג שבת, כך לכאורה גם הנר המודלק על השלחן הוא מכבוד שבת ולא עונג.

ובאמת נחלקו בדבר רש"י ותוס' (שבת כה ב).

כבר ראינו לעיל (עיין מקור 1) שרש"י כותב שהדלקת הנר היא משום כבוד שבת. תוס' במקום חולקים "במקום סעודה דחובה היא שיסעוד במקום הנר משום עונג".

ובשיטת הרמב"ם יש לכאורה סתירה. לעיל הבאנו את דבריו בפרק ה (הל' שבת הל' א) שם מפורש "ומדליק את הנר שזה בכלל עונג שבת". מאידך בפרק ל (שם הל' ה) כתב: "מסדר אדם שולחנו בערב שבת ואף על פי שאינו צריך אלא לכזית, וכן מסדר שולחנו במוצאי שבת ואף על פי שאינו צריך אלא לכזית, כדי לכבדו בכניסתו וביציאתו, וצריך לתקן ביתו מבעוד יום מפני כבוד השבת, ויהיה נר דלוק ושלחן ערוך ומטה מוצעת שכל אלו לכבוד שבת הן".

בשו"ת בית הלוי (ח"א סי' יא) עמד על בעיה זו ויישב שיש שני סוגים של נרות שבת. יש נר במקום בו אוכלים ויש תאורה כללית לבית. ובדבר זה נחלקו אב"י ורבא והראשונים- "דס"ל לאב"י עיקר המצוה של ההדלקה הוא משום כבוד שבת דההדלקה גופה הוי כבוד לשבת אף על גב דהוא אינו שם ורבא הוסיף לו דמלבד חיוב ההדלקה משום כבוד שבת מחויב שיהיה לו נר דלוק במקום סעודה וזה הוי משום עונג שבת שלא יסעוד בחושך ולא סגי במה שהדליק במקום אחר ועל זה הא שפיר י"ל כה"מ דעל הך הדלקה דקאמר רבא דהוי רק

אמנם חיוב זה יי"ח בנרות שמדליק על שולחנו, וכלשון הרמב"ם בפרק ל', ובשאר חדרים שפיר סומך על אור האלעקטר"י כיון שעיקר חובת הדלקה רק שיהא אור בבית והא איכא, ומה שמחוייב במעשה הדלקה הוי רק מחמת כבוד וסגי במה שמדליק על השולחן ודו"ק. ובפרט להמבואר בלבושי שרד הנ"ל, שהטעם רק כדי שלא יכשל בעץ ואבן, וא"כ כיון שיש איזה אור או שמאיר לתוכה מחדר הסמוך הרי לא ייכשל כבר ודו"ק".

האלעקטר"י כיון שדלוק מבע"י. ואולי עוד, דכיון שמשתמשים בזה תמיד אין כאן היכר לכבוד שבת אף אם יכבה ויחזור וידליק, אך לא מצינו בפוסקים שיחלקו בזה ודו"ק.

ועכ"פ שפיר מברכות למ"ש רמ"א שהמנהג לברך על תוספת אורה, ומה גם שכבר הונהג להדליק נרות לכבוד בכל הזדמנות חשובה לסעודת מצוה וכדו', והוי מכבד את השבת בזה שמדליק נרות כמו בשביל אדם חשוב שמגיע ובא, וכעין שמבואר בדף קי"ט מהכנות האמוראים לכבוד שבת מלכתא ודו"ק.

הגיליון מוקדש לעילוי נשמת

הגאון רצי"ה קוק זצ"ל

נלב"ע יד אדר תשמ"ב

תנצב"ה

כתיבה: הרב ינון קליין
ביקורת: הרב גיורא ברנר

להערות / הקדשות (לרפואה או ע"נ) / הרשמה לרשימת התפוצה
צור קשר: בית מדרש הלכתא bm.hlct@gmail.com יעקב יונגרייס - 054-9023288

הלכתא

תורה. הלכה. חיים.

כולל הלכה תורת חיים נבעת אסף
ע"ש ר' חיים שוויק ז"ל
כולל הלכה רחובות
מכון לפרסומים הלכתיים